

Łódzki Wojewódzki Konserwator Zabytków
90-425 Łódź, ul. Piotrkowska 99

Za zwrotnym
potwierdzeniem odbioru

Łódź, dnia 13 lutego 2023 r.

WUOZ-ZRR.5144.7.2023.KS

DECYZJA-POZWOLENIE NA PROWADZENIE PRAC KONSERWATORSKICH, RESTAURATORSKICH PRZY ZABYTKU WPISANYM DO REJESTRU

Na podstawie 6 ust. 1 pkt. 2 lit. a, art. 7 pkt 1, art. 36 ust. 1 pkt 1 oraz ust. 5, art. 89 pkt 2, art. 91 ust. 4 pkt 4 i pkt 5 ustawy z dnia 23. 07. 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j.: Dz. U. z 2022 r. poz. 840; dalej u.o.z.o.z.), § 12 Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2. 08. 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. z 2020 r. poz. 81; dalej Rozporządzenie) w trybie art. 104 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (t.j.: Dz. U. z 2022 r. poz. 2000 z póź. zm.; dalej k.p.a.),

Po rozpatrzeniu wniosku: Parafii Rzymskokatolickiej p.w. Św. Ap. Piotra i Pawła w Białej k. Zgierza (ul. Kościelna 30, 95-001 Biała)

o udzielenie pozwolenia: na przeprowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich przy niżej wymienionych obiektach zabytkowych:

1. Ołtarzu głównym z ok. poł. XVII w. (drewno polichromowane i złoczone);
2. Ołtarzu bocznym z obrazem-płaskorzeźbą Matki Boskiej z ok. poł. XVII w. (drewno polichromowane i złoczone);
3. Ołtarzu bocznym z obrazem św. Piotra w okowach z ok. poł. XVII w. (drewno polichromowane);
4. Ambonie z XVIII w. (drewno polichromowane);

stanowiących elementy pierwotnego wyposażenia ruchomego Kościoła Rzymskokatolickiego pw. Świętych Apostołów Piotra i Pawła Białej k. Zgierza, polegających na wykonaniu pełnej konserwacji i rekonstrukcji brakujących części składowych ww. obiektów, zgodnie z załączonymi programami prac:

1. *Program prac konserwatorskich i restauratorskich. Barokowy ołtarz główny Kościoła pw. Św. Ap. Piotra i Pawła w Białej k. Zgierza nr rej. B/98/74/1, oprac. przez dyplomowanego konserwatora dzieł sztuki, Panią Monikę Bystrońską-Kunat, STACCO ART (Łódź, grudzień 2022 r.);*
2. *Program prac konserwatorskich i restauratorskich. Ołtarz boczny z obrazem św. Piotra okowach z ok. poł. XVII w. Kościoła pw. Św. Ap. Piotra i Pawła w Białej k. Zgierza nr rej. B/98/74/2, oprac. przez dyplomowanego konserwatora dzieł sztuki, Panią Monikę Bystrońską-Kunat, STACCO ART (Łódź, grudzień 2022 r.);*
3. *Program prac konserwatorskich i restauratorskich. Ołtarz boczny z obrazem-płaskorzeźbą Matki Boskiej z ok. poł. XVII w. Kościoła pw. Św. Ap. Piotra i Pawła w Białej k. Zgierza nr rej. B/98/74/3, oprac. przez dyplomowanego konserwatora dzieł sztuki, Panią Monikę Bystrońską-Kunat, STACCO ART (Łódź, grudzień 2022 r.);*
4. *Program prac konserwatorskich i restauratorskich. Ambona z ok. poł. XVIII w. Kościoła pw. Św. Ap. Piotra i Pawła w Białej k. Zgierza nr rej. B/98/74/8, oprac. przez dyplomowanego konserwatora dzieł sztuki, Panią Monikę Bystrońską-Kunat, STACCO ART (Łódź, grudzień 2022 r.);*

Strona 1 z 4

Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Łodzi
ul. Piotrkowska 99, 90-425 Łódź, tel.: 42 631 78 92, fax: 42 630 17 83
e-mail: sekretariat@wuoz-lodz.pl
www.wuoz-lodz.pl/bip

Administratorem danych osobowych jest Łódzki Wojewódzki Konserwator Zabytków. Dane przetwarzane są do realizacji czynności urzędowych. Masz prawo do dostępu, sprostowania, ograniczenia przetwarzania danych. Więcej informacji znajdziesz na stronie www.wuoz-lodz.pl w zakładce ochrona danych osobowych lub pod numerem telefonu: 42 631 78 92.

Łódzki Wojewódzki Konserwator Zabytków pozwala

Parafii Rzymskokatolickiej pw. *Świętych Apostołów Piotra i Pawła* Białej k. Zgierza na przeprowadzenie prac konserwatorskich i restauratorskich przy niżej wymienionych obiektach zabytkowych:

1. Ołtarzu głównym z ok. poł. XVII w. (drewno polichromowane i złocone);
2. Ołtarzu bocznym z obrazem-płaskorzeźbą Matki Boskiej z ok. poł. XVII w. (drewno polichromowane i złocone);
3. Ołtarzu bocznym z obrazem św. Piotra w okowach z ok. poł. XVII w. (drewno polichromowane);
4. Ambonie z XVIII w. (drewno polichromowane);

stanowiących elementy pierwotnego wyposażenia ruchomego Kościoła Rzymskokatolickiego p.w. *Świętych Apostołów Piotra i Pawła* Białej k. Zgierza na podstawie załączonych do wniosku wymienionych wyżej programów prac: - stanowiących załączniki do niniejszej decyzji.

Termin ważności pozwolenia: 31 stycznia 2028 r.

Pozwolenie niniejsze udzielone zostaje na następujących warunkach:

art. 36 ust. 3 u.o.z.o.z. oraz § 12 ust. 1-3 Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2.08.2018 r.:

- Warunkiem wydania niniejszej decyzji-pozwolenia jest obowiązek kierowania pracami konserwatorskimi i restauratorskimi albo samodzielnego wykonywania tych prac przez osoby spełniające wymagania, o których mowa w art. 37a u.o.z.o.z.;
- Nakładam na wnioskodawcę obowiązek dostarczenia Łódzkiemu Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków oświadczenia osoby kierującej lub wykonującej samodzielnie ww. zaplanowane prace o przyjęciu przez nich obowiązku kierowania tymi pracami albo samodzielnego ich wykonywania, w terminie nie później niż 14 dni przed dniem rozpoczęcia ww. prac;
- Jeśli w toku prowadzonych ww. prac zmieniałaby się osoba prowadząca lub nadzorująca ww. prace, należy przekazać Łódzkiemu Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków na 14 dni przed dokonaniem ww. zmiany: a) imię, nazwisko i adres osoby, o której mowa w punkcie powyżej, b) dokumenty potwierdzające spełnianie przez tę osobę wymagań, o których mowa w art. 37a u.o.z.o.z., c) oświadczenie osoby, o której mowa w punkcie powyżej, o przyjęciu przez tę osobę obowiązku kierowania tymi pracami albo samodzielnego ich wykonywania;
- Należy zawiadomić Łódzkiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o terminie rozpoczęcia i zakończenia wskazanych w pozwoleniu prac;
- Należy zawiadomić Łódzkiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o terminie podjęcia określonych czynności związanych z wydanym pozwoleniem przynajmniej 3 dni przed rozpoczęciem tych czynności;
- Należy niezwłocznie zawiadomić Łódzkiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o zagrożeniach lub nowych okolicznościach ujawnionych w trakcie prowadzenia wskazanych w pozwoleniu prac, które mogą mieć wpływ na stan zachowania zabytku (drogą pisemną lub za pomocą środków komunikacji elektronicznej) lub w razie konieczności należy podjąć inne działania, które zapobiegą uszkodzeniu lub zniszczeniu zabytku;
- W zakresie prowadzenia dokumentacji przebiegu prac i ich wyników zobowiązuję wykonawcę do wykonywania dokumentacji fotograficznej rejestrującej poszczególne fazy prac, w sposób pozwalający na jednoznaczną identyfikację oraz przestrzenną lokalizację prowadzonych działań, wskazanie użytych materiałów oraz dokonanych odkryć;
- Po zakończeniu prac w terminie 3 miesięcy od dnia ich zakończenia należy przekazać dokumentację konserwatorską, zgodną ze standardami określonymi w załączniku nr 1 do rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r., Łódzkiemu Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków;
- Należy opracować sposób postępowania z zabytkiem po zakończeniu prac objętych niniejszym pozwoleniem, a następnie przekazać to opracowanie Łódzkiemu Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków, w terminie do 3 miesięcy od dnia zakończenia prac przy zabytku;
- Odbioru częściowego i końcowego wykonywanych prac należy dokonać z udziałem przedstawiciela Łódzkiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków – częściowych odbiorów prac konserwatorskich

Strona 2 z 4

Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Łodzi
ul. Piotrkowska 99, 90-425 Łódź, tel.: 42 631 78 92, fax: 42 630 17 83
e-mail: sekretariat@wuoz-lodz.pl
www.wuoz-lodz.pl/bip

Administratorem danych osobowych jest Łódzki Wojewódzki Konserwator Zabytków. Dane przetwarzane są w celu realizacji czynności urzędowych. Masz prawo do dostępu, sprostowania, ograniczenia przetwarzania danych. Więcej informacji znajdziesz na stronie www.wuoz-lodz.pl w zakładce ochrona danych osobowych lub pod numerem telefonu: 42 631 78 92.

należy dokonać po wykonaniu następujących etapów: oczyszczeniu obiektów z wtórnych nawarstwień oraz wykonaniu napraw i uzupełnień stolarskich i snycerskich; wykonaniu prób rekonstrukcji warstwy polichromii i powłok malarskich oraz uzupełnień złoceń; zdjęciu obrazów z drewnianego podłoża i oceny stanu zachowania płócien.

Uzasadnienie

Dnia 9.01.2023 r. (wniosek z dn. 4.01.2023 r.) do Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Łodzi wpłynął wniosek Parafii Rzymskokatolickiej p.w. *Św. Ap. Piotra i Pawła* w Białej k. Zgierza o udzielenie pozwolenia na przeprowadzenie prac konserwatorskich i restauratorskich przy obiektach zabytkowych, t.j.: ołtarzu głównym z ok. poł. XVII w., ołtarzu bocznym z obrazem-płaskorzeźbą Matki Boskiej z ok. poł. XVII w., ołtarzu bocznym z obrazem św. Piotra w okowach z ok. poł. XVII w. oraz ambonie z XVIII w., stanowiących elementy pierwotnego wyposażenia ruchomego ww. kościoła. Wniosek był kompletny.

Kościół w Białej k. Zgierza został wybudowany w II poł. XVIII w., zaś jego wyposażenie pochodzi głównie w XVII i XVIII w. (część wyposażenia została przeniesiona z wcześniejszej kaplicy). Objęte niniejszym wnioskiem zabytkowe obiekty zostały wpisane do rejestru zabytków ruchomych województwa łódzkiego decyzją z dn. 20.VII.1971 r. decyzją Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Łodzi, Wydział Kultury, Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków pod nr rejestru B/114/1-3,8 (informacja urzędowa z dn. 16.VII.2009 r., znak: WUOZ-660/91.09). W związku z powyższym przeprowadzenie zaplanowanych prac konserwatorskich, restauratorskich, które będą prowadziły do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu powyższego zabytku, wymaga uzyskania pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Stan zachowania zabytku można określić jako średni: przy ww. obiektach wykonano nieprofesjonalne zabiegi „odświeżające” ich materię, co spowodowało zakłócenie ich odbioru estetycznego oraz zniekształcenie detalu snycerskiego; widoczne jest odspojenie malatury od drewnianego podłoża oraz miejscowe ubytki drewna i zaprawy; korozja warstw pozłotniczych; zabrudzenia; uszkodzenia mechaniczne wynikające z użytkowania; ślady po żerowaniu drewnojadów; pociemniały i zaślepy werniks na obrazach. Celem przeprowadzenia zaplanowanych prac konserwatorskich i restauratorskich jest zahamowanie procesu postępującej degradacji obiektów, odsłonięcie pierwotnych polichromii i malatur, wzmocnienie i zabezpieczenie substancji zabytków, przywrócenie ww. zabytkowym obiektom pierwotnych wartości historycznych, artystycznych, estetycznych i ekspozycyjnych.

W związku z powyższym, należało orzec jak w sentencji wydając zgodę na zaplanowane prace, zgodnie z cytowanymi na wstępie niniejszej decyzji przepisami ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o *ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*.

Pouczenie:

1. Od niniejszej decyzji przysługuje odwołanie do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, za pośrednictwem Łódzkiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, w terminie 14 dni od daty jej doręczenia (art. 127 § 1 i 2, art. 129 § 1 i 2 k.p.a.);
2. Łódzki Wojewódzki Konserwator Zabytków stwierdza wygaśnięcie decyzji, jeżeli decyzja została wydana z zastrzeżeniem dopełnienia przez stronę określonego warunku, a strona nie dopełniła tego warunku (art.162 § 1 pkt 2 k.p.a.);
3. Łódzki Wojewódzki Konserwator Zabytków uchyla decyzję, jeżeli została ona wydana z zastrzeżeniem dopełnienia określonych czynności, a strona nie dopełniła tych czynności w wyznaczonym terminie (art.162 § 2 k.p.a.);
4. Obowiązki nałożone na mocy decyzji w razie ich niewykonania podlegają egzekucji w trybie przepisów ustawy z dnia 17 czerwca 1966 roku o *postępowaniu egzekucyjnym w administracji* (t.j. Dz. U. z 2022 r., poz. 479, z póź. zm.) w trybie właściwym dla egzekucji obowiązków o charakterze niepieniężnym (możliwe jest nałożenie grywny w celu przymuszenia);
5. Postępowanie w sprawie wydanego pozwolenia może zostać wznowione, a pozwolenie cofnięte lub zmienione w drodze decyzji, jeżeli w trakcie wykonywania badań określonych w pozwoleniu, wystąpiły nowe fakty i okoliczności, mogące doprowadzić do uszkodzenia lub zniszczenia zabytku (podstawa: art. 47 u.o.z.o.z.);
6. Łódzki Wojewódzki Konserwator Zabytków może, w przypadku stwierdzenia, że prace zostały wykonane w sposób odbiegający od zakresu i warunków pozwolenia, wydać decyzję nakazującą

przywrócenie zabytku do poprzedniego stanu lub nałożyć obowiązek podjęcia określonych czynności w celu doprowadzenia zabytku do jak najlepszego stanu we wskazywany sposób i określonym terminie (art. 45 u.o.z.o.z.).

7. Kto podejmuje działania, o których mowa w art. 36 ust. 1 pkt 1-5, niezgodnie z zakresem lub warunkami określonymi w pozwoleniu wojewódzkiego konserwatora zabytków, podlega karze pieniężnej w wysokości od 500 do 500000 zł (art. 107d ust. 2 u.o.z.o.z.);
8. W trakcie biegu terminu do wniesienia odwołania strona może zrzec się prawa do wniesienia odwołania wobec organu administracji publicznej, który wydał decyzję. Z dniem doręczenia organowi administracji publicznej oświadczenia o zrzeczeniu się prawa do wniesienia odwołania przez ostatnią ze stron postępowania, decyzja staje się ostateczna i prawomocna (art. 127a § 1 pkt 2 k.p.a.);
9. Decyzja podlega wykonaniu przed upływem terminu do wniesienia odwołania, jeżeli jest zgodna z żądaniem wszystkich stron lub jeżeli wszystkie strony zrzekły się prawa do wniesienia odwołania (art. 130 § 4 k.p.a.);
10. Decyzja niniejsza nie zwalnia z konieczności posiadania innych zezwoleń wymaganych prawem.

ŁÓDZKI WOJEWÓDZKI
KONSERWATOR ZABYTKÓW
Katarzyna Spanialska
Aleksandra Szepien

Opłatę skarbową za wydanie decyzji-pozwolenia w wysokości 82 zł uiszczono na rachunek nr 08 1560 0013 2025 0305 5133 0016– ustawa o opłacie skarbowej z dn. 16.11.2006 r.

Katarzyna Spanialska

st. insp. ochrony zabytków ruchomych. WUOZ w Łodzi

Załączniki:

1. Opieczątowane programy prac – 4 szt. opracowane przez Panią Monikę Bysrońską-Kunat
2. Obowiązek informacyjny

Otrzymuje wraz z załącznikami:

1. Parafia Rzymskokatolicka p.w. Św. Ap. Piotra i Pawła w Białej
ul. Kościelna 30, 95-001 Biała
2. a/a

Do wiadomości:

1. Kuria Metropolitalna Łódzka
ul. ks. I. Skorupki 1, 90-458 Łódź

Sprawę prowadzi Katarzyna Spanialska st. insp. ochrony zabytków ruchomych 42 635-80-05

Strona 4 z 4

Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Łodzi
ul. Piotrkowska 99, 90-425 Łódź, tel.: 42 631 78 92, fax: 42 630 17 83
e-mail: sekretariat@wuoz-lodz.pl
www.wuoz-lodz.pl/bip

Administratorem danych osobowych jest Łódzki Wojewódzki Konserwator Zabytków. Dane przetwarzane są w celu realizacji czynności urzędowych. Masz prawo do dostępu, sprostowania, ograniczenia przetwarzania danych. Więcej informacji znajdziesz na stronie www.wuoz-lodz.pl w zakładce ochrona danych osobowych lub pod numerem telefonu: 42 631 78 92.

STACCO ART
Monika Bystrońska-Kunat
Konservator Malarstwa i Rzeźby Polichromowanej
90-145 Łódź, ul. Narutowicza 116A m.10
tel. 603 882 420

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH I RESTAURATORSKICH

OŁTARZ BOCZNY Z OBRAZEM - PŁASKORZEŻBĄ
MATKI BOSKIEJ Z OK. POŁ. XVII W.
KOŚCIOŁA PW. ŚW. AP. PIOTRA I PAWŁA
W BIAŁEJ k. Zgierza

Nr rej. B/98/74/2

Zleceniodawca: Parafia Rzymskokatolicka pw. Św. Ap. Piotra i Pawła, 95-001 Biała,
ul. Kościelna 30, proboszcz parafii ks. Mariusz Lampa
Wykonawca prac: Monika Bystrońska- Kunat
konservator malarstwa i rzeźby polichromowanej, UMK Toruń nr dyplomu 2410

Łódź, grudzień 2022 r.

OPIS OBIEKTU:

Obiekt z ok. poł. XVII w., wczesny barok. Ołtarz przyścienny o konstrukcji architektonicznej, zdobiony snycerką, z rzezbami i obrazami. Mensa skrzyniowa, murowana, nowa. Nad predellą obrazy główne w prostokątnej ramie. Powyżej gloria wpisana w łuk ramy zewnętrznej. Po obu stronach kolumny na cokołach wysokości predelli. W ramach i na trzonach chrząstkowy ornament, w układzie pasowym. Korynckie główce kolumn podtrzymują cokoły łamanego gzymsu, na którym ustawione są wazony. Ponad glorią główka anielska i obraz zwieńczenia w ośmiobocznej, profilowanej ramie. Obraz olejny na płótnie mocowanym do deski, przedstawia św. Józefa z Dzieciątkiem. Na bokach niewielkie uszaki. Duże uszaki flankują nastawę ołtarza, z boków kolumn. Wszystkie zdobione ornamentem chrząstkowo-małżowinowym. Obrazy w centrum ołtarza późniejsze. Główny, z przedstawieniem Matki Boskiej Częstochowskiej, malowany na drewnie, z nakładką w formie szat i koron oraz zasuwowy z przedstawieniem Wniebowzięcia NMP, z końca XIX w., olejny na płótnie. Na gzymsie wieńczącym, z prawej strony rzeźba Michała Archanioła. Obecna kolorystyka ołtarza utrzymana w jasnych odcieniach bieli i złocie.

ZNISZCZENIA OŁTARZA:

Na stan zachowania ołtarza wpłynęły negatywnie warunki ekspozycji, w zmiennych warunkach wilgotnościowo-temperaturowych oraz nieprofesjonalne zabiegi odświeżające, zakłócające estetyczny odbiór zabytku. Niefachowo przeprowadzane prace malarskie i pozłotnicze doprowadziły do zniekształcenia detalu snycerskiego. Farba nakładana była nieprecyzyjnie, miejscami tworząc zacieki lub gromadząc się w zagłębieniach. Warstwy zaprawy i wymalowań są wykruszone, odspojone od podłoża, widoczne są ubytki drewna. Są one głównie wynikiem uszkodzeń mechanicznych i rozluźnienia łączów konstrukcyjnych drewna. Detale rzeźbiarskie i snycerskie, z założonym szlagmetalem są obecnie pociemniałe oraz skorodowane. Obecna kolorystyka ołtarza utrzymana jest w jasnych odcieniach bieli i złocie. Wtórna warstwa malarska zabrudzona powierzchniowo, z ubytkami. Obiekt nie był okresowo oczyszczany z kurzu. Miejscowo widoczne są mechaniczne uszkodzenia drewna, rozluźnienia w łączeniu elementów i otwory wylotowe owadów świadczące o żerowaniu owadów w strukturze drewna. Wewnętrzna struktura drewna jest, zatem zdegradowana i wymaga pilnych prac konserwatorskich. Podobnie jak krucha zaprawa, która bez podjęcia profesjonalnych prac w obiekcie będzie wciąż ulegała odspojeniu, konieczna jest jej konsolidacja i podklejanie.

Stan obiektu wskazuje na zmienne warunki klimatyczne z wahaniami wilgotności i temperatury, a głównie na podwyższoną wilgotność w otaczającym środowisku. Obiekty sakralne, przeznaczone do adorowania przez wiernych wyeksponowane są w przestrzeni kościoła i jako takie narażone są na wszelkie zmiany klimatyczne, jakie zachodzą we wnętrzu. Szczególnie wrażliwe na zmienne warunki wilgotnościowo-temperaturowe jest płótno obrazów (sfalowania) i werniks. Obrazy olejne eksponowane są tu z mocno pociemniałym, zaślepionym werniksem, spękaną warstwą malarską, zmieniającymi ich odbiór estetyczny. W obecnym stanie wartość ekspozycyjna zabytku jest ograniczona.

CEL KONSERWACJI I RESTAURACJI:

Celem zabiegów konserwatorskich jest odsłonięcie, wzmocnienie oraz zabezpieczenie substancji zabytkowej. Celem zabiegów restauratorskich jest przywrócenie pierwotnego wyglądu ołtarzowi zgodnie ze sztuką konserwatorską. Przywróceniu mu pełni walorów historycznych, artystycznych i ekspozycyjnych.

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH I RESTAURATORSKICH

Ołtarz, w trakcie prac konserwatorskich i restauratorskich, musi zostać gruntownie zbadany pod kątem zachowania najstarszej warstwy malarskiej i złoceń.

Proponowany program prac konserwatorskich powstał na podstawie informacji o obiekcie uzyskanych podczas oględzin w kościele. Po analizie wyników przeprowadzonych badań i po ustaleniu prac z WUOZ w Łodzi program prac, a szczególnie jego część restauratorska może ulec zmianie.

1. Wykonanie szczegółowej dokumentacji fotograficznej i opisowej stanu zachowania obiektu.
2. Demontaż ołtarza wraz z dokładną inwentaryzacją elementów.
3. Transport do pracowni konserwatorskiej. Mensa pozostanie w kościele i prace będą tam prowadzone.
4. Dezynfekcja i dezynsekcja, działanie antygrzybiczne (Lichenicida) oraz zwalczające drewnojady (Xylotox).
5. Wykonanie odkrywek stratygraficznych warstw malarskich w obiekcie.
6. Po szerszym rozpoznaniu obiektu i stwierdzeniu istnienia najstarszego opracowania plastycznego obiektu z ewentualnym pobraniem próbek do badań identyfikujących użyte oryginalnie pigmenty i spoiwa, celem określenia pierwotnej kolorystyki.
7. Wstępne oczyszczenie obiektu z zabrudzeń powierzchniowych.
8. Wykonanie prób usuwania wtórnych wymalowań i złoceń - metodą mechaniczną (skalpele) i metodą chemiczną (kompozycje rozpuszczalników, specjalistyczne preparaty do usuwania starych powłok olejnych lub lakierniczych). Ostateczna decyzja o sposobie usuwania nawarstwień powinna zostać podjęta po przeprowadzeniu wyżej wspomnianych prób.
9. Usunięcie wtórnych nawarstwień: wymalowań i złoceń.
10. Impregnacja strukturalna elementów zdegradowanych i zaatakowanych przez szkodniki polegająca na nasączeniu odwrocia ołtarza i elementów w 10-15% roztworze Hekolu 1 50 lub Paraloidu B-72 (metoda iniekcji w otwory wylotowe owadów i smarowania odsłoniętego drewna pędzlem).
11. Prace snycerskie i stolarskie – wzmocnienie konstrukcji ołtarza, uzupełnienie podłoża drewnianego, wstawianie fleków w miejscach ubytków, sklejenie pęknięć, założenie kitów trocinowych w miejscach drobnych ubytków drewna. Odpowiedni dobór drewna i jego obróbki. Kleje stolarskie poliwinylowe i poliuretanowe (z trocinami w większych ubytkach).

12. Oczyszczenie, wzmocnienie strukturalne i uzupełnienie ubytków, odpowiednio dobraną zaprawą, w murowanej mense.
13. Konserwacja odsłoniętej, oryginalnej polichromii. Podklejenie odpajających się warstw (środki klejące na bazie akrylanów: Primal AC-33).
14. Uzupełnienie ubytków gruntów (tradycyjny grunt kredowo-klejowy z dodatkiem środka antyseptycznego).
15. Wykonanie retuszy ubytków polichromii z dobraniem metod i materiałów (odpowiednie farby) do zachowanego oryginału.
16. Zabezpieczenie polichromii werniksem końcowym matowym.
17. Wykonanie retuszy bądź rekonstrukcji złocień w technikach szlachetnych z użyciem złota płatkowego na poler, na pulmencie i na mat, ewentualnie w technice kleju Instacoll. Zależnie od zachowanej warstwy oryginalnej.
18. Prace konserwatorskie i restauratorskie przy rzeźbach i obrazach olejnych w ołtarzu.
19. Transport obiektów na miejsce ekspozycji.
20. Montaż elementów.
21. Dokumentacja powykonawcza opisowa i fotograficzna.

Drewniane rzeźby polichromowane:

1. Transport do pracowni konserwatorskiej.
2. Wykonanie dokumentacji fotograficznej i opisowej stanu zachowania rzeźb.
3. Działania biobójcze: antygrzybiczne (Lichenicida 264 prod. Bresciani) oraz zwalczające drewnojady (Xylotox).
4. Wykonanie odkrywek stratygraficznych na rzeźbach. Ewentualne pobranie próbek do badań stratygraficznych oraz chemicznych w celu potwierdzenia pierwotnej techniki wykonania.
5. Wstępne oczyszczenie z zabrudzeń powierzchniowych.
6. Próby oczyszczania z przemalowań. Porównanie skuteczności usuwania wtórnych nawarstwień metodą mechaniczną (skalpele) i metodą chemiczną (kompozycje rozpuszczalników, preparaty do usuwania powłok olejnych).
7. Usunięcie przemalowań i wtórnej pozłoty.
8. Impregnacja strukturalna poprzez wprowadzenie 10-15% roztworu Hekolu 150 lub Paraloidu B-72 w strukturę drewna rzeźby metodą iniekcji w otwory wylotowe owadów.
9. Uzupełnienie rzeźbiarskiej formy i podłoża drewnianego: rekonstrukcja, wstawienie fleków, sklejenie ewentualnych pęknięć, uzupełnienie kitem trocinowym. Kleje stolarskie poliwinylowe i poliuretanowe.
10. Konserwacja odsłoniętych polichromii. Podklejenie warstw gruntów i polichromii (środki klejące na

bazie akrylanów: Primal AC-33).

11. Uzupelnienie ubytków gruntów (tradycyjny grunt kredowo-klejowy z dodatkiem środka antyseptycznego) ze starannym opracowaniem kitów (skalpele, papiery ściernie różnej gradacji).
12. Uzupelnienie ubytków warstwy malarskiej – retusz graficzny (kropka lub kreska). Ostateczny wybór farb retuszerskich uzależniony będzie od techniki wykonania warstwy oryginalnej (retusz gwaszem lub farbami żywicznymi).
13. Zabezpieczenie polichromii matowym werniksem końcowym.
14. Uzupelnienie złoczeń lub wykonanie rekonstrukcji złoczeń w technikach szlachetnych z użyciem złota płatkowego na poler, na pulmencie i na mat, ewentualnie w technice kleju Instacoll i srebrzeń w technice poleru srebrem w płatku lub w proszku na pulmencie i/lub w technice matu z użyciem płatków srebra na mikstionie. Konieczne jest dokładne zabezpieczenie srebrzeń szlakiem i specjalistycznymi lakierami.
15. Transport rzeźb do kościoła.
16. Wykonanie dokumentacji powykonawczej, w tym fotograficznej.

Obrazy olejne na podłożu płóciennym:

1. Wykonanie dokumentacji fotograficznej stanu obiektów przed konserwacją.
2. Wyjęcie obrazów z ramy ołtarza.
3. Przewiezienie obrazów do pracowni konserwatorskiej.
4. Zdjęcie płótna z deski.
5. Oczyszczenie obrazów przy jednoczesnym prostowaniu poprzez zwilżanie i obciążanie.
  - czyszczenie odwrocia: mechanicznie, przy użyciu szczotek z odpowiednio dobranym włosiem z usunięciem ewentualnych wtórnych reperacji płótna w postaci łatek.
  - czyszczenie lica: mechanicznie z zabrudzeń powierzchniowych używając miękkiego pędzla i chemicznie usuwając pociemniały werniks tamponami z waty oraz odpowiednio dobranymi rozpuszczalnikami lub ich mieszaninami.
6. Wykonanie ewentualnych lokalnych reperacji płótna odpowiednio przygotowanym płótnem lnianym używając POW i kautera.
7. Konsolidacja obrazów poprzez wprowadzenie środka konsolidującego 10 % BEVA 371 w toluenie i po odparowaniu rozpuszczalnika sprasowanie łusek kauterem lub na stole dublażowym z odpowiednio dobraną temperaturą.
8. W przypadku złego stanu zachowania podobrazia płóciennego konieczne będzie wykonanie dublażu na odpowiednio przygotowane płótno. Proponuje się zastosować spoiwo dublażowe Beva 371.
9. Zdjęcie z lica nadmiaru BEVA 371 tamponami z waty z benzyną lakową.
10. Założenie werniksu retuszerskiego damarowego na powierzchni obrazów.

11. Założenie kitów akrylowych w miejscach ubytków zaprawy.
12. Mocowanie płótna do nowego podobrazia drewnianego lub na szazowane krosna.
13. Położenie werniksu retuszerskiego na licu.
14. Wykonanie retuszy warstwy malarskiej w technice graficznej – kropka farbami żywicznymi Maimeri.
15. Założenie werniksu końcowego satynowego w sprayu Le Franc.
16. Montaż obrazów w ołtarzu.
17. Wykonanie powykonawczej dokumentacji konserwatorskiej.

Obrazy olejne na podłożu drewnianym:

Dokładna ocena techniki wykonania całości złożonego przedstawienia jest utrudniona i będzie możliwa do określenia dopiero po podjęciu prac w obiekcie. Karnacje malowane farbą olejną na desce. Nałożone nakładki w postaci szat w technice pozłotniczej.

1. Wykonanie dokumentacji fotograficznej stanu obiektu przed konserwacją.
2. Wyjęcie obrazu z ramy ołtarza.
3. Przewiezienie obiektu do pracowni konserwatorskiej.
4. Ewentualne zdjęcie nakładek.
5. Oczyszczenie obrazu:
  - odwrocie: mechanicznie, przy użyciu szczotek z odpowiednio dobranym włosiem
  - lico: mechanicznie z zabrudzeń powierzchniowych używając miękkiego pędzla i chemicznie usuwając wtórną pozłotę i ewentualne przemalowania odpowiednio dobranymi rozpuszczalnikami.
6. Założenie werniksu retuszerskiego damarowego na powierzchni malarskiej obrazu.
7. Założenie kitów akrylowych w miejscach ubytków zaprawy i warstwy malarskiej.
8. Położenie werniksu retuszerskiego na powierzchni malarskiego przedstawienia karnacji.
9. Wykonanie retuszy warstwy malarskiej farbami żywicznymi Maimeri.
10. Założenie werniksu końcowego satynowego w sprayu Le Franc na powierzchniach uzupełnionej warstwy malarskiej.
11. Założenie nakładek, jeśli były demontowane, po przeprowadzonym ich oczyszczeniu z zabrudzeń powierzchniowych, uzupełnieniu ubytków i scaleniu oryginalnych bądź wykonaniu nowych złoczeń (uzupełnienia złotem płatkowym, w proszku i mineralnym, laserunki z farb olejnych i żywicznych, srebrzenia srebrem w płatku, mineralnym). Złoczenia i srebrzenia na mikstion.
12. Montaż obrazu w ramie ołtarza.
13. Wykonanie powykonawczej dokumentacji konserwatorskiej.

Ołtarz boczny. Stan aktualny.

STACCO ART
Monika Bystrońska-Kunat
Konservator Malarstwa i Rzeźby Polichromowanej
90-145 Łódź, ul. Narutowicza 116A m.10
tel. 603 882 420

PROGRAM PRAC
KONSERWATORSKICH I RESTAURATORSKICH

AMBONA Z XVIII W.
KOŚCIOŁA PW. ŚW. AP. PIOTRA I PAWŁA
W BIAŁEJ k. Zgierza

Nr rej. B/98/74/8

Zleceniodawca: Parafia Rzymskokatolicka pw. Św. Ap. Piotra i Pawła, 95-001 Biała,
ul. Kościelna 30, proboszcz parafii ks. Mariusz Lampa

Wykonawca prac: Monika Bystrońska- Kunat
konservator malarstwa i rzeźby polichromowanej, UMK Toruń nr dyplomu 2410

Łódź, grudzień 2022 r.

OPIS OBIEKTU:

Obiekt z pocz. XVIII w. W karcie zabytku korpus określono, jako neobarokowy i datowany jest na ok. 1970 r., a barokowy baldachim datowany jest na pocz. XVIII w.

Ambona drewniana z elementami snycerki, nadwieszona, z baldachimem. Kosz i baldachim na rzucie ośmioboku. Góra i dół korpusu dekorowany snycerką, fryzem akantowym. W poszczególnych kwaterach malarskie przedstawienia Ewangelistów i Chrystusa oraz Archanioła Michała, w płycinach prostokątnych z półkolistym szczytem. Poniżej korpus zwęża się ku dołowi, ujęty jest szyszką. Baldachim stanowi profilowany gzyms zdobiony fryzem akantowym, zwieńczony jest stylizowanymi liśćmi akantu, a jego dół zamyka lambrekin. W podniebieniu gołębica – Duch Św. w obłokach. Wejście z boku schodkami drewnianymi, współczesnymi.

STAN ZACHOWANIA:

Na stan zachowania ambony wpłynęły negatywnie warunki ekspozycji, w zmiennych warunkach wilgotnościowo-temperaturowych oraz nieprofesjonalne zabiegi odświeżające, zakłócające estetyczny odbiór zabytku. Warstwy zaprawy i wymalowań są już wykruszone, odspojone od podłoża, widoczne są ubytki drewna. Są one głównie wynikiem uszkodzeń mechanicznych i rozluźnienia łączy konstrukcyjnych drewna. Detale snycerskie, z założonym szlagmetalem są obecnie pociemniałe oraz skorodowane. Obecna kolorystyka ambony utrzymana jest w jasnych odcieniach bieli i złociej. Wtórna warstwa malarska zabrudzona powierzchniowo, z ubytkami. Obiekt nie był okresowo oczyszczany z kurzu. Miejscowo widoczne są mechaniczne uszkodzenia drewna, rozluźnienia w łączeniu elementów i otwory wylotowe owadów świadczące o żerowaniu owadów w strukturze drewna. Wewnętrzna struktura drewna jest, zatem zdegradowana i wymaga pilnych prac konserwatorskich. Podobnie jak krucha zaprawa, która bez podjęcia profesjonalnych prac w obiekcie będzie wciąż ulegała odspojeniu, konieczna jest jej konsolidacja i podklejanie.

CEL KONSERWACJI I RESTAURACJI:

Celem zabiegów konserwatorskich jest odsłonięcie, wzmocnienie oraz zabezpieczenie substancji zabytkowej. Celem zabiegów restauratorskich jest przywrócenie pierwotnego wyglądu ambonie zgodnie ze sztuką konserwatorską. Przywróceniu jej pełni walorów historycznych, artystycznych i ekspozycyjnych.

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH I RESTAURATORSKICH

Ze względu na różne datowania elementów ambony, w trakcie prac konserwatorskich i restauratorskich, musi

ona zostać gruntownie zbadana stratygraficznie w celu potwierdzenia datowania i stwierdzenia obecności najstarszego opracowania plastycznego.

Proponowany program prac konserwatorskich powstał na podstawie informacji o obiekcie uzyskanych podczas oględzin w kościele. Po analizie wyników przeprowadzonych badań i po ustaleniu prac z WUOZ w Łodzi program prac, a szczególnie jego część restauratorska może ulec zmianie.

1. Wykonanie szczegółowej dokumentacji fotograficznej i opisowej stanu zachowania obiektu.
2. Prace prowadzone będą w kościele bądź, jeśli będzie to możliwe, bez powodowania uszkodzeń, demontaż elementów wraz z dokładną ich inwentaryzacją i transport do pracowni konserwatorskiej.
3. Dezynfekcja i dezynsekcja, działanie antygrzybiczne (Lichenicida) oraz zwalczające drewnojady (Xylotox).
4. Wykonanie szerszych odkrywek stratygraficznych warstw malarskich w obiekcie.
5. Wstępne oczyszczenie obiektu z zabrudzeń powierzchniowych.
6. Zabezpieczenie przedstawień malarskich.
7. Wykonanie prób usuwania wtórnych wymalowań i złocień - metodą mechaniczną (skalpele) i metodą chemiczną (kompozycje rozpuszczalników, specjalistyczne preparaty do usuwania starych powłok olejnych lub lakierniczych). Ostateczna decyzja o sposobie usuwania nawarstwień powinna zostać podjęta po przeprowadzeniu wyżej wspomnianych prób.
8. Usunięcie wtórnych nawarstwień: wymalowań i złocień.
9. Impregnacja strukturalna elementów zdegradowanych i zaatakowanych przez szkodniki polegająca na nasączeniu drewna w 10% roztworze Hekolu I 50 lub Paraloidu B-72 (metoda iniekcji w otwory wylotowe owadów i smarowania odsłoniętego drewna pędzlem).
10. Prace snycerskie i stolarskie – wzmocnienie konstrukcji, uzupełnienie podłoża drewnianego, wstawianie fleków w miejscach ubytków, sklejenie pęknięć, założenie kitów trocinowych w miejscach drobnych ubytków drewna. Odpowiedni dobór drewna i jego obróbki. Kleje stolarskie poliwinylowe i poliuretanowe (z trocinami w większych ubytkach).
11. Uzupełnienie ubytków gruntów (tradycyjny grunt kredowo-klejowy z dodatkiem środka antyseptycznego).
12. Wykonanie retuszy warstwy malarskiej ambony odpowiednio dobranymi farbami, miejscowo, w ubytkach.
13. Konserwacja przedstawień malarskich. Podklejenie odspajających się warstw (środki klejące na bazie akrylanów: Primal AC-33), uzupełnienie zaprawy i warstwy malarskiej jedynie w jej ubytkach. Materiały zgodnie z oryginalnie stosowanymi.

14. Zabezpieczenie warstwy malarskiej werniksem końcowym matowym.
15. Wykonanie rekonstrukcji złoceń w technikach szlachetnych z użyciem złota płatkowego na poler, na pulmencie i na mat, ewentualnie w technice kleju Instacoll.
16. Transport zdemontowanych elementów w miejsce ekspozycji.
17. Montaż elementów.
18. Dokumentacja powykonawcza opisowa i fotograficzna.

Ambona. Stan obecny.